

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун. – 2001. – 1440 с.
2. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспектива розвитку: навч.-метод. посіб. / Тамара Олександрівна Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець. – 2010. – 136 с.
3. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метью С., Макінстер Д.; Наук. ред., передм. О. І. Пометун. – К.: Вид-во "Плеяди". – 2006. – 220 с.
4. Фасоля А. М. Вчимося ставити запитання / Анатолій Миколайович Фасоля // Укр. мова та л-ра. – 2004. – № 20. – С. 22–24.
5. Хуторской А.В. Современная дидактика / Андрей Викторович Хуторской. – СПб: Питер. – 2001. – 544 с.

REFERENCES

1. Busel, V. T. (2001). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great Dictionary of Modern Ukrainian]. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
2. Pirozhenko, T. O. (2010). *Osobystist doshkilnyka: perspektyva rozvytku* [Personality preschooler perspective]. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian].
3. Krouford, A., Saul, V., Metiu, S., & Makinster, D. (2006). *Tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia uchniv* [Technology of critical thinking]. Kyiv: Pleiades [in Ukrainian].
4. Fasolia, A. M. (2004). *Vchymosia stavtyty zapytannia* [Learn to ask questions]. *Ukr. mova ta l-ra*. – *Ukr. Language and l-ra*, 20, 22-24 [in Ukrainian].
5. Khutorskoi, A.V. (2001). *Sovremennaia dydaktyka* [Modern didactics]. Sankt-Peterburg [in Russian].

УДК 159.922.7

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ДІАЛОГІЧНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Костецька О. І.

аспірантка кафедри практичної психології Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка

kostetskaoksana@ukr.net

У статті розглянуто теоретико-методологічні основи дослідження діалогічності як психологічного феномену, що виявляється у розкритті

концептуальних підходів та історії вивчення діалогу, висвітленні особливостей сучасного уявлення про вікові особливості діалогічності, а також аналізі підходів до вивчення структурних компонентів діалогічності.

Представлена характеристика таких структурних компонентів діалогічності: емоційний, перцептивний та інтеракційний, які у сукупності утворюють «комунікативне ядро» особистості. Зазначено, що саме від гармонійного формування та розвитку кожного з них залежить і становлення та розвиток діалогічності молодшого школяра.

Ключові слова: молодший школяр, спілкування, діалогічність, структура діалогічності, «комунікативне ядро», емоційний компонент діалогічності, перцептивний компонент діалогічності, інтеракційний компонент діалогічності.

КОСТЕЦКАЯ О. И. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНЫХ КОМПОНЕНТОВ ДИАЛОГИЧНОСТИ В МЛАДШЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

В статье рассмотрены теоретико-методологические основы исследования диалогичности как психологического феномена, что проявляется в раскрытии концептуальных подходов и истории изучения диалога, освещении особенностей современного представления о возрастных особенностях диалогичности, а также анализе подходов к изучению структурных компонентов диалогичности. Представлена характеристика таких структурных компонентов диалогичности: эмоциональный, перцептивный и интерактивный, которые в совокупности образуют «коммуникативное ядро» личности. Отмечено, что именно от гармоничного формирования и развития каждого из них зависит становление и развитие диалогичности младшего школьника.

Ключевые слова: младший школьник, общение, диалогичность, структура диалогичности, «коммуникативное ядро», эмоциональный компонент диалогичности, перцептивный компонент диалогичности, интерактивный компонент диалогичности.

OKSANA KOSTETSKA. PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE STRUCTURAL COMPONENTS OF DIALOGIC IN THE JUNIOR SCHOOL AGE.

In article are considered teoretiko-methodological bases of research of dialogicity as psychological phenomenon, what is shown in disclosure of conceptual approaches and history of studying of dialogue, illumination of features of modern idea of age features of dialogicity, and also analysis of approaches to studying of structural components of dialogicity and their features. The characteristic of structural components of dialogicity is submitted. There are emotional, perceptual and interactive, which in total form "a communicative kernel" of the personality. Justification of ways of formation of these

structural components is given. It is noted that formation and development of components of dialogicity of the junior schoolboy in their harmonious ratio can happen by development at him of ability to communication during specially organized occupations. It includes receptions and methods of active psychological influence.

Keywords: *junior schoolboy, communication, dialogicity, structure of dialogicity, "a communicative kernel", emotional component of dialogicity, perceptual component of dialogicity, interactive component of dialogicity.*

Постановка проблеми. Дослідження діалогу в сучасній психологічній науці відкривають широкі перспективи всебічних досліджень ролей зовнішнього та внутрішнього діалогів для особистісного розвитку, для розвитку когнітивних процесів, мовлення, спілкування, свідомості та самосвідомості людини тощо [1, 2, 6, 7]. Зазначені дослідження різняться фундаментальністю та глибиною змісту, а також часом виникнення та розвитку.

Мета нашої статті полягає у теоретичному аналізі основних наукових уявлень про природу виникнення та в характеристиці структурних компонентів діалогічності молодшого школяра.

Аналіз досліджень і публікацій. Фундаментальні учіння М. Бахтіна, В. Біблера, М. Бубера поклали початок дослідженням діалогу та діалогічності. Багатство діалогічних проявів та особливостей психології особистості та аналіз онтогенетичних закономірностей діалогічного розвитку особистості розкривають дослідження сучасних вітчизняних психологів Г. Ковальова, Т. Флоренської, Я. Коломинського, Г. Кучинського, А. Хараша, В. Століна, В. Рижова та ін. Одним із визначальних напрямків дослідження феномену діалогу є вивчення внутрішнього діалогу та внутрішнього мовлення. Первинними дослідженнями в цьому контексті вважаються дослідження дитячого мовлення та ролі внутрішнього мовлення дитини для розвитку мислення та пізнання Ж. Піаже та Л. С. Виготського.

Ж. Піаже, вивчаючи функції дитячого мовлення, виокремив егоцентричне та соціалізоване мовлення. Використання егоцентричного мовлення (монолог, повторення) не передбачає наявності співрозмовника, а соціалізоване мовлення (питання, прохання) вимагає наявності співрозмовника. На думку Ж. Піаже, дитяче мовлення егоцентричне через впевненість дитини, що інші бачать світ так само, як і вона сама. Тобто егоцентризм дитячого мовлення є наслідком її егоцентричного мислення. Ж. Піаже характеризує три стадії розвитку мислення в залежності від світогляду та характеру мовленнєвої активності. На першій стадії розвитку інтелекту – стадії «аутизму» - мислення дитини асоціальне та суб'єктивоване, на другій стадії – стадії «егоцентризму» - дитина вважає, що точки зору інших людей

збігаються з її власною і проявляє тим самим суб'єктивний реалізм, на третій стадії – стадії «соціального мислення» - у дитини з'являється можливість розуміти інші погляди та формувати об'єктивний світогляд. Таке мислення характеризується дозріванням операцій зворотності мислення та здібності до децентрації [8].

Таким чином, згідно досліджень Ж. Піаже, зменшення егоцентризму відбувається не за рахунок збільшення знань дитини, а через соціальні взаємодії, в яких дитина співвідносить свою точку зору з іншими. Також у своїх дослідженнях Ж. Піаже суттєво доповнює і розширює поняття взаємодії як формуючого процесу. Середовище, суспільство, на думку Ж. Піаже, не просто впливають на індивіда, а й постійно трансформують його особистісну структуру (через мову, зміст взаємодії суб'єкта з об'єктами, правила мислення). Рівень розвитку індивіда, як вважає Ж. Піаже, визначає природу його взаємодії з оточуючими. Ці взаємодії суттєво відрізняються на різних рівнях, але зберігають зв'язок одна з одною. Причина, на думку Ж. Піаже, полягає в дисбалансі процесів уподібнення та пристосування. Дитина, згідно його спостережень, кожен мить шукає підтвердження власних думок в спілкуванні з близькими, «відкриваючи величезний світ зовнішніх по відношенню до неї думок, які дають їй нові відомості або різним чином справляє на неї враження» [8].

Кардинально інший підхід у вивченні егоцентризму дитячого мовлення та мислення відкрили дослідження Л. С. Виготського, який на відміну від Ж. Піаже, вважає, що не мислення визначає властивості егоцентричного мовлення, а навпаки, структура та функції дитячого мовлення обумовлюють розвиток мислення. Егоцентричне мовлення – це проміжна, перехідна форма від зовнішнього мовлення, мовлення для інших, до мовлення внутрішнього, мовлення для себе. Егоцентричне мовлення – це певне розмірковування з самим собою, або мислення вголос, яке відбувається у разі виникнення труднощів при виконанні завдання чи дії. Л. С. Виготський вважає, що егоцентричне мовлення з віком не зникає, а переходить у внутрішній план. Таким чином, важливою функцією егоцентризму в мовленні дитини є функція психологічного самоствердження особистості, що формується [4].

Дослідження внутрішнього мовлення дитини актуалізують глибокий та органічний взаємозв'язок проблеми дитячого егоцентричного мовлення з проблемами розвитку мислення та спілкування, особистості та свідомості, виводячи дослідження внутрішнього мовлення дитини в простір діалогічних особливостей буття дитини. Зрозуміло, що постановка проблеми егоцентризму свідчить про необхідність дослідження всіх проявів егоцентризму в контексті уявлень про

багатство форм пізнавального, комунікативного, особистісного та соціального діалогу.

Внутрішній діалог, тобто особистісний, є результатом інтеріоризованих зовнішніх діалогічних стосунків. Особистісний діалог завжди вторинний в тому розумінні, що характеризує особистість, спрямовану назовні, але вже як результат сформованих ціннісно-етичних уявлень про власне «Я». Досягнення оптимального рівня особистісного діалогу виступає підсумком тривалого і цілеспрямованого розвитку та усвідомленого ставлення до інших.

Процес формування діалогічної особистісної позиції в умовах вже сформованого уявлення про домінуючу стратегію взаємодії в різному ступені спирається на три основні фактори: вимоги суспільства, ситуації, особистісну готовність. Відсутність одного з них визначає характерний стан ціннісних утворень особистості [5]. Таким чином, мова йде не просто про послідовно змінні уявлення про взаємодію, а про постійну перебудову внутрішніх і зовнішніх прийомів спілкування та ставлення. Згідно сформованим у віковій психології уявленням, що спілкування має вирішальне значення для формування особистості дитини в дошкільному і особливо підлітковому віці, дослідники частіше описують молодший шкільний вік лише для фіксації тих змін, яких згодом зазнають міжособистісні стосунки.

Л.С. Виготський справедливо вказує, що жодна зі специфічних людських психічних якостей не може виникнути лише шляхом визрівання органічних задатків; для формування такого роду якостей потрібні певні соціальні умови життя й виховання. «Соціальним досвідом, втіленим у знаряддях праці, у мові, у добутках науки й мистецтва ... діти оволодівають не самостійно, а за допомогою дорослих, у процесі спілкування з оточуючими людьми» [4, с. 357].

Вивченню різних аспектів діалогічності в молодшому шкільному віці присвячені роботи С. Курганова, І. Дроздової, З. Кісарчук, Н. Володарської, Д. Крюкової, В. Рубцова, та ін.

Виклад основного матеріалу статті. На нашу думку, формування та розвиток діалогічності в молодшому шкільному віці заслуговує особливої уваги. У даному віці у дітей формуються первинні етичні інтенції й фундамент майбутньої спрямованості особистості - ієрархія мотивів, де на перший план виходять мотиви боргу, необхідності, з'являється нове, гуманне ставлення до однолітка й здатність до співробітництва. В основу світогляду, що формується у дитини в цей період, лягає певний емоційний досвід дитини, що накопичується в спілкуванні й взаємодії з навколишніми. Саме у взаємодії зі значущим дорослим відбувається становлення людської особистості, формування моральної сфери, світогляду. Саме у процесі

взаємодії відбувається зародження нової мотивації й нової форми діяльності. Спілкування служить соціалізації особистості, яка полягає, по-перше, у нагромадженні й засвоєнні знань про дійсність, по-друге, у формуванні вмінь, здібностей й, по-третє, у процесі спілкування дитини з дорослими здійснюється процес виховання, тобто формування систем соціальних установок, норм, цінностей, одним словом - формування ціннісної орієнтації особистості. Розвиток здійснюється в процесі спілкування й неможливий без нього.

Діалогічність – це інтегральна якість особистості, яка характеризує її здатність до діалогічного спілкування [9]. Діалогічність формується та розвивається протягом життя з самого народження, і кожен віковий етап розвитку впливає на цей процес та вносить певний вклад у послідовний розвиток цієї особистісної якості. Безумовно, провідним та вирішальним фактором в розвитку діалогічності виступають відносини дитини з дорослим. Особливого значення розвиток діалогічності набуває в молодшому шкільному віці, оскільки вияв суб'єктності пов'язаний з виділенням власного «Я» та диференціацією у сприйманні дорослих. Важливим надбанням в контексті розвитку діалогічності для особистості стає формування молодшого школяра як суб'єкта навчальної діяльності. На момент вступу до школи у дитини вже закладені здібності до співпраці, заняття рівних суттєвих позицій в спілкуванні, прийняття іншої людини як неповторної цінності і однолітки вже сприймаються як партнери по спілкуванню. Разом з тим, в житті молодшого школяра з'являється нова значима особа – вчитель.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом в онтогенезі самосвідомості, коли формуються нові компоненти структури особистості, специфічні саме для цього вікового етапу. Розвиток діалогічності як основи взаємостосунків у дитячому колективі – найважливіша передумова успішного становлення особистості учня. Цілеспрямоване формування діалогічності у молодших школярів потребує забезпечення певних психологічних умов і вимагає спеціального керівництва процесом з боку дорослих. Згідно поглядів О. О. Бодальова, феномен діалогічності має трикомпонентну структуру і включає в себе ставлення, відображення та звернення, які об'єднуються в «комунікативному ядрі» особистості, виступаючи її складовою [9]. Перший компонент структури діалогічності – ставлення. Найважливішою складовою в структурі ставлення виступає емоційна, тому знак та інтенсивність емоцій завжди впливають на те, як «закарбовується» суб'єктом ставлення інша людина. Емоційний компонент обіймає все, що може бути зафіксоване на рівні фізіологічних реєстрацій та суб'єктивних ставлень. Це передусім позитивні та негативні переживання, конфліктність

емоційних ставлень, внутрішньоособистісна, міжособистісна емоційна чутливість, задоволення собою, партнером, роботою, взагалі умовами життя тощо.

У молодшому шкільному віці емоційні аспекти будь-якої взаємодії, а тим більше взаємодії дорослого і дитини, виявляють «характер двобічності». В результаті виникають емоційні переживання, що залежать від тих, які служать для них безпосередньою причиною. Соціальні впливи дорослого виступають у ролі факторів, які концентрують, спрямовують, підтримують або ж гальмують, блокують, деформують психічні зусилля особистості. Негативні емоційні переживання, пов'язані з труднощами в навчальній діяльності можуть вносити дисбаланс в розвиток особистості в цілому та діалогічності зокрема, тим самим створюючи перешкоди в соціалізації особистості молодшого школяра. Серйозною перешкодою в побудові відносин дорослого світу і світу дитинства є той факт, що відносини будуються в основному на навчанні. Успішність і поведінка часто стають основними критеріями оцінки учня як особистості. Вияв емоцій в молодшому шкільному віці порівняно з дошкільним суттєво змінюється. Дитина починає вже більш стримано виражати свої емоції - незадоволення, роздратування коли знаходиться в класі, тому що нестриманість у прояві почуттів викликає зауваження, піддається обговоренню та засудженню. Це не означає, що молодший школяр уже добре володіє своєю поведінкою - пригнічує вираження тих або інших почуттів.

Другий компонент діалогічності – перцептивний (відображення). Досягнення позитивного результату в діалогічному спілкуванні пов'язано з адекватним чуттєвим відображенням, накопиченням та узагальненням інформації одне про одного.

Перцептивний компонент характеризує особливості сприймання партнерами один одного і взаєморозуміння між ними. Одним із засобів покращення сприймання виступає ідентифікація. Ідентифікація – це уподібнення себе іншому, спроба поставити себе на його місце, проникнути в систему його цінностей. Цей засіб виникає в процесі неусвідомлюваного наслідування дитиною свого товариша, проте надалі він набуває форми особливої, внутрішньої ідентифікації, тісно пов'язаної з емпатією - здібністю проникатися емоційними станами іншої людини шляхом співпереживання. Молодші школярі не можуть повною мірою розуміти, що відображається в розумінні іншої людини. Характеризуючи його особливості, діти називають особливості поведінки в конкретних умовах. Оцінюючи іншу людину, часто повторюють оцінку авторитетної особи. Рефлексія у процесі спілкування - спосіб одного учня зрозуміти іншого, виходячи з уявлень про себе та свій досвід. Ця залежність посилюється за умови спільної діяльності у колективі. Коли ж люди

мало знайомі, образ часто будується на підставі зовнішніх, до того ж малоінформативних ознак. Це можна спостерігати з приходом «новачка» до усталеного колективу.

Головним засобом спілкування учнів виступає мовлення – використання мови, значення якої є водночас і носіями знань, і знаряддям пізнавальної діяльності. Тому спілкування – це не лише передача інформації, а й її створення. Про це, зокрема, свідчить аналіз висловлювань – суджень, які в зв'язку з особливостями спілкування є ланкою своєрідного ланцюга, створеного учнем. Ці своєрідні висловлювання несуть у собі як власні значення, так і значення висловлювань співрозмовника. При цьому висловлювання не втілюється в слові, як слід було б сподіватися, а породжується у ньому [1, с. 364]. Усе це робить мовне спілкування молодших школярів багаторівневим процесом, який дає змогу школярам не лише обмінюватись інформацією, а й творити її, виявляючи при цьому зміст не лише своєї свідомості, а й несвідомого.

Третій компонент діалогічності – інтеракційний (звертання, взаємодія) є обов'язковою стороною пізнання людини людиною. Цей компонент регулюється першими двома і включає в себе конкретні відкриті дії стосовно партнера. Інтеракційний компонент діалогічності характеризує специфіку організації взаємодії між її суб'єктами. Взаємодія в цьому разі може бути співпрацею або ж конкуренцією. Хоча конкуренція сприяє ефективності спільної діяльності, особливо на початковому етапі взаємодії, часто супроводжується конфліктами, які негативно позначаються на діяльності учнів. Низка дій, спрямованих на подолання конфліктів у дитячих колективах уможливило використання їх як джерела активності. Найбільш оптимальною формою цього є співпраця, оскільки вона передбачає взаємодопомогу, застосування спрямованих зусиль.

Висновки. Отже, ми з'ясували, що в структурі діалогічності розрізняють емоційний, перцептивний та інтеракційний компоненти, і саме від гармонійного формування та розвитку кожного з них залежить і становлення та розвиток діалогічності молодшого школяра. Формування і розвиток діалогічності молодшого школяра може здійснюватися шляхом розвитку у нього здатності до комунікації в процесі спеціально організованих занять, включаючи прийоми і методи активної психологічної дії. Це обумовлено тим, що у молодшому шкільному віці спілкування все більшою мірою починає включатися в процес управління поведінкою. Безпосереднім компонентом цілісної системи управління поведінкою виступає саморегуляція, яка разом з процесом спілкування в колективі являється новоутворенням. Спілкування, виникаючи під впливом різноманітних форм взаємодії з людьми, починає регулювати поведінку учня. Більшість

дослідників відзначають важливу роль спілкування з однолітками і дорослими у формуванні особистості школяра. У поведінці молодших школярів мотив спілкування з іншими людьми виражає прагнення розуміти інших людей з метою успішного здійснення спільної діяльності. Становлення і розвиток особистості відбувається під впливом стосунків з ровесниками, спілкування з якими для учня має особливе значення. Також вагомою причиною, що впливає на появу і становлення діалогічності в структурі особистості молодшого школяра є зміна соціальної ситуації розвитку, що висуває нові вимоги до поведінки, діяльності, навчання, до системи відносин з дорослими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. / сост. С. Г. Бочаров. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
2. Братченко С. Л. Диагностика личности – развивающего потенциала / С. Л. Братченко – Псков: Изд-во Псковской области ин-та повышения квалификации работников образования, 1997. – 152 с.
3. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6-ти т. / Под ред. А. Р. Лурия, М. Г. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1982. – Т.1: Вопросы теории и истории психологии. – 1982 – 488 с.
4. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6-ти т. / Под ред. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1982. – Т.2: Проблемы общей психологии. – 1982 – 504 с.
5. Дьяконов Г. В. Основы диалогического подхода в психологической науке и практике : [монография] / Г. В. Дьяконов – Кировоград: РИО КГПУ им. В. Винниченко, 2007. – 847 с. – Рус. язык.
6. Ковалев С. А. О психологических критериях диалога педагога и воспитанников. / С. А. Ковалев , Т. А. Гурлева – Ленинград, 30 октября 1 ноября 1990г. – с. 176 -178.
7. Орлов А. Б. Монолог... или диалог? (Закономерности развития и формирования побуждений детей в семье). / А. Б. Орлов, Р. Р. Бибрих – М.: Знание, 1986. – 80 с.
8. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Жан Пиаже: [пер. с англ. и фр., вступ. статья В. А. Лекторского, В. Н. Садовского, Ю. Г. Юдина]. – М.: Международная педагогическая академия, 1994. – 680 с.
9. Психология общения : энциклопедический словарь. / [под общей редакцией А. А. Бодалева] — М.: Когито-Центр. 2011. – 600 с.

REFERENCES

1. Bahtin, M. M. (1979). *Jestetika slovesnogo tvorcestva. [Aesthetics of verbal creativity]*. S. G. Bocharov (Ed.). Moscow: Iskusstvo. [in Russian].
2. Bratchenko S. L. (1997). *Diagnostika lichnostno – razvivajushhego potenciala. [Diagnosis of personality – developing potential]*. Pskov: Izd-vo Pskovskoj oblasti in-ta povyshenija kvalifikacii rabotnikov obrazovanija. [in Russian].
3. Bodalev A. A. (Eds.). (2011). *Psihologija obshhenija : jenciklopedicheskij slovar'*. [Communication psychology: encyclopedic dictionary]. Moscow: Kogito-Centr.
4. Vygotskij L. S. (1982). *Sobranie sochinenij: v 6-ti t. [Collected works in 6 volumes]*. A. R. Lurija, M. G. Jaroshevskiy. (Ed.). (Vol. 1). Moscow: Pedagogika. [in Russian].
5. Vygotskij L. S. (1982). *Sobranie sochinenij: v 6-ti t. [Collected works in 6 volumes]*. V. V. Davydov. (Ed.). (Vol. 2). Moscow: Pedagogika. [in Russian].
6. D'jakonov G. V. (2007). *Osnovy dialogicheskogo podhoda v psihologicheskoy nauke i praktike. [Foundations of a dialogical approach in psychological science and practice]*. Kirovograd: RIO KGPU im. V. Vinnichenko. [in Russian].
7. Kovalev S.A., Gurleva T.A. (1990). *O psihologicheskikh kriterijah dialoga pedagoga i vospitannikov. [About the psychological criteria of dialogue of the teacher and pupils]*. Leningrad. [in Russian].
8. Orlov A. B., Bibrih R. R. (1986). *Monolog... ili dialog? (Zakonomernosti razvitiya i formirovaniya pobudzhenij detej v sem'e). [Monologue... or dialogue? (Regularities of formation and development of motives of children in the family)]*. Moscow: Znanie. [in Russian].
9. Piazhe Zh. (1994). *Izbrannye psihologicheskie trudy. [Selected psychological works]*. (V. A. Lektorskij, V. N. Sadovskij, Ju. G. Judin, Trans.). Moscow: Mezhdunarodnaja pedagogicheskaja akademija.

УДК 159.922.7

РУШІЙНІ ЧИННИКИ ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Ладивір С. О.,

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України

Стаття присвячена аналізу науково-теоретичних основ психолого-педагогічного супроводу процесу присвоєння дитиною соціально значимих цінностей, який обумовлюється конкретними умовами життя і виховання.